

ŐSZ UTÓLJÁN

Iszapszagú, csendes este van. A csillagok úgy betakaróztak a fekete köddunnába, hogy még az orruk hegye sem látszik ki. A hold lopni jár valahol a hetedik határban, mert olyan kormos a világ, mint hajnalban a csárdai lámpa. A pusztá fekete, mint az ingyenkoporsó és nyúlós sár borítja még a szemevilágát is.

A sártengerben dideregve gubbasztanak a tanyák. A kazlak kipúposítják hátukat. A kútágasok a fogukat csikorgatják kínjukban. S a kutyák kazlak alá kapart vackokból lesik, hogy van-e olyan élőlény, aki ebben a csúnya korszakban is neki mer vágni a világnak.

Valahol sár cuppog. Térdig fröccsen a latyak. Sír a vak víz, ahogy a csizma kiszorítja sárfészkéből. Aztán emberi szólás hangzik.

— Mingyárt ott leszünk.

Vasbagó Flórián mondja ezt Avaskis Jánosnak s belemutat a semmibe.

— Itt az iskola.

A vándoriskolának használt tanya már oda is ugrik eléjük. Az ablakból szívesen rájuk pislant a lámpa. Közelébb jön a fal. S alig lépnek néhányat, már ott is vannak a tetthelyen.

A két ember nagy műértelemmel előhúzza a csizmaszárból egy-egy sárkaparó fakést. Megtisztítják a lábbelit ünnepélyesen. Sáros tenyerüket a nadrág ülepébe törlik. Aztán bekopognak az ajtón és belépnek.

— Jóestét!

A vándoriskola szobája igazi tanyaszoba. Két hosszú asztal nyújtózik benne, meg négy lóca. A sarokban a kemence szundít. Az asztalokon komor, tanyai magyarok könyökölnek. Hallgatják a tanítót, aki éppen az újságból olvas fennhangon.

Vasbagó és Avaskis ájtatosan körüljárnak. Mindenkinek kezet nyújtanak. Aztán, hogy el ne rontsák az ipart, sebesen lehúzódnak a lóca végére. Megtörlik a bajuszt. És úgy hallgatnak, mint a fa.

A süldő tanító olvas, meg magyaráz. Belenéz a szemekbe nyíltan és úgy mondja az igazságot, hogy a hallgatóknak tátva marad a szája a tudománytól.

Így ballag az idő szépen, lassan.

Néha-néha kitarul az ajtó. Újabb vendég jön. Úgy, hogy a szoba lassan csordultig telik. Akkor a tanító odamegy egy kis ládához. Kinyitja csinosan az ajtaját. A benne levő micsodán csavar egyet jobbra. Egyet balra. Erre a rádió muzsikálni kezd, de olyan takarosán ám, hogy mindenkinek egyszerre kipirosodik a szemealja.

— Ez a beszéd, — mondja Vasbagó és csizmaheggyel úgy veri a taktust, mint egy karmester.

Jó félóráig mukkanás sincs a kis tanyaszobában. Mindenki nézi a rádió hangszóróját s azon tűnődik, hogy a mennydörgős mennyköbe fér ki rajta az a sok kegyetlengyönyörű hang. S mikor elhallgat a muzsika, boldog sóhajok csúsznak ki a bajuszos szájakon.

A kis tanító ekkor elzárja a masinát. Odaül az asztal végére. Szenet rak a kályhára. Aztán nekikezd a rigmusnak.

— Kedves hallgatóim! Legutolsó beszélgetésünk Mátyás királyról szólt. Ha meghallgatnak, ma arról az asszonykirályról mondok el egyet s mást, akit úgy hívtak, hogy Mária Terézia.

— Ha asszonyról társalgunk, az már magában érdekes. Ha meg királyasszonyról szavalunk, az még antúl érdekesebb, — könyököl előrébb Vasbagó mosolyogva és úgy kapkodja a levegőben röpködő szókat, mint a kutya a legyet.

A gyülekezet ájtatosan les. Még a lócák sem mernek nyikorogni. A szél is abbahagyja a vonítást az ablak alatt. Csak a tanító szava hallatszik a sárbafúlt tanyaházban.

A körtésóra kilencet ver a falon. A tanító befejezi az előadást. Az emberek mozognak. Megjegyzéseket tesznek a királyasszony okosságára. Elmondják a világ sorát is. Aztán lassan kászálódni kezdenek. Akik egy irányból jöttek, bandába verődnek. S mint a varjak, óvatos léptekkel nekivágnak a fekete világnak.

A kis tanító utánuk néz. Karjával sarkig tárja az ajtót, hogy kiszellőztesse a szobát, amely egyúttal az ő hálószobája és ebédlője is. Aztán bemegy a házba. Kinyitja a rádiót újból. S míg a híreket hallgatja, arra gondol, hogy ha a rádió nem lenne, a kutya sem botlana be hozzá soha, ebben a sárvizes, kormos őszi világban.

Gyomai György

A SZÉCHENYI-EMLEKTÁBLA

A Magyar Tudományos Akadémia palotájának Akadémia-utcai oldalán, a földszinti ablakok szintjének vonalában, a Ferenc József-tér felőli sarkon van a bronzból öntött Széchenyi-emléktábla. Posztóval leterített asztal körül magyar ruhás alakok ülnek. Az asztal innenső fele üresen áll, hogy helyet adjon az ülő alakok felé lépő, huszártiszti formaruhába öltözött bronz-alaknak, aki központja az emléktáblának. Széchenyi István gróf, „a legnagyobb magyar”. Jobbját kinyújtja az asztal felé, baljával hosszú huszártiszti kardjának markolatát szorítja. Az asztalnál ülők lelkesen figyelnek rá. A mögöttük csoportosuló, szintén magyar ruhás alakok közül többen kucsmájukat lengetik a kezét kinyújtva tartó Széchenyi felé. Valami nagy dolgot jelenthetett ki „a legnagyobb magyar”, mert a mögötte álló és két ülő alakon szintén valami rendkívüli és nem mindennapi komolyság ül. A domborművű, 17 alakos bronz-tábla alján felírás jön segítségünkre, hogy megmagyarázza, mit is akart megörökíteni a szobrász: Holló Barnabás. Íme a szöveg: „A Magyar Tudományos Akadémia megalapítása 1825 november 3-án. Ez emléktábla állíttatott 1893.” Holló Barnabás ezzel a művével tűnt fel a magyar szobrászok között.

Az emléktáblát képről majdnem mindnyájan ismerjük, mert megtalálhatjuk már az elemi iskolai tankönyvekben és azokon a helyeken, ahol Széchenyi István grófról megemlékeznek.

Ha az alakok nem is életnagyságúak, de olyan finoman vannak megmintázva, hogy tisztán, pontosan és valószínűleg élethűen kivehetők mindegyiknek az arcvonásai. Széchenyit azonnal megismerjük, mert arcvonásait képek, szobrok eléggé elterjesztették. Mögötte álló két főúri